

In gesprek met jubilaris Frans van Tilburg „Kerkorganist fungeert vaak als trekpaard of als remblok”

Door H. Vermeulen

Dit jaar is het veertig jaar geleden dat organist Frans van Tilburg zijn loopbaan begon achter het harmonium van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Gorkum. Hoewel hij het harmonium inmiddels ver achter zich gelaten heeft is hij toch al die jaren kerkorganist gebleven. Hij heeft in de Hervormde kerken van Spijk, Heukelum en Rumpst is hij sinds 1957 organist van de Hervormde kerk te Warendam. Ter gelegenheid van zijn jubileum hadden we een gesprek met van Tilburg in zijn woning te Sleenwijk.

Muzikantenleking

Blindenbond

DEN HAAG/SCHIEVENINGEN — De afdeling Den Haag e.o. van de Ned. Chr. Blindenbond hoopt op vrijdag 16 maart een jubileumzangavond te houden ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan in de Ned. Herv. kerk aan de Keizersstraat 8 te Schieveningen. Voorzitter De Vries hoopt daar een gelegenheidswoord te spreken. De zangavond zal worden geopend en besloten door ds. L. Wültschleger. Verder zal er medewerking worden verleend door het Schevenings gemengd koor en jeugdkoor olv dirigent J. Lauwers. De aanvang is 20.00 uur. Er zal een collecte worden gehouden en er wordt een kerkgebed gehouden. Leden of donateurs kunnen zich opgeven bij M. de Jong in Bodegraven, tel. 01726-13709.

Petruerden

WOERDEN — Op zaterdagavond 4 maart wordt er in de Grote of Petruskerk in Woerden na lange tijd weer een orgelbespeeling gegeven. Het monumentale kerkgebouw kwam onlangs gereed na restauratie. Het uit 1768 daterende Bätz-orgel zal om 20.00 uur weer tot klinken worden gebracht door de vaste organist van de kerk, Herman van Vliet. Hij speelt werken van Jan Zwart, Joh. Seb. Bach, A. P. F. Boelji, C. M. Widor en J. van Vliet.

Orgelvriend

DORDRECHT — Morgenochtend organiseert De Orgelvriend een excursie naar de werkplaatsen van J. L. van den Heuvel Orgelbouw te Dordrecht. Daar staat onder meer opgesteld het nieuwe drieklaviers orgel voor de Ger. gemeente te Yerseke. Tussen 10.00 en 11.30 uur zullen er rondleidingen door het bedrijf plaatsvinden. De excursie is voor alle belangstellenden toegankelijk. Adres aan de orgelbouwer: Amsteltwijckweg 4.

Hermsdorf

KRABBENDIJK — De Hervormde gemeente van Krabbendijke heeft regelmatig contact met een zustergemeente in Hermsdorf (Oost-Vlaanderen). Als resultaat daarvan rengt het Dresdner Vokalisten zangwiel binnenkort een bezoek aan ons land. Op 22 maart wordt in de Hervormde kerk te Krabbendijke een concert gegeven in samenwerking met het Zeeuws mannenkoor. Verdere gelegenheden om de Dresdner Vokalisten te horen zijn: 21 maart Oud eijerland, 23 maart Voorburg, 24 maart Ede, 27 maart Leiden, 29 maart Haarlem, 30 maart Leiderdorp en 31 maart Linschoten.

BRUSSEL — Chant d'Oiseau. Beeld geen naam voor een kerkgebouw zou je zeggen. Maar in België denken ze daar kennelijk toch anders over. In Brussel staat l'Eglise du hant d'Oiseau, met andere woorden: de kerk van het vogelzang. Binnen in de kerk kom je ook zo'n oiseau tegen, maar dan in de vorm van het orgel. Het vier-klaviersinstrument werd ontworpen en gemaakt door Dettlef Kleuer, dezelfde bouw- als het beroemde orgel in Alpe Huez. De dispositie van het orgel is 46 stemmen omvat is ontworpen door de Franse organist Jean Guillou. De beide zijdelen van het instrument hebben twee vleugels voor. Iemand met veel fantasie zal links en rechts even een snavel en twee ogen kunnen bespeuren. Wie nieuwsgierig is worden naar deze vogelkerk en haar vleugelge orgel kan op 17 maart avonds om 20.00 uur terecht om er een orgelrecital van Jean Guillou bij te wonen.

Hermsdorf — De Hervormde gemeente van Krabbendijke heeft regelmatig contact met een zustergemeente in Hermsdorf (Oost-Vlaanderen). Als resultaat daarvan rengt het Dresdner Vokalisten zangwiel binnenkort een bezoek aan ons land. Op 22 maart wordt in de Hervormde kerk te Krabbendijke een concert gegeven in samenwerking met het Zeeuws mannenkoor. Verdere gelegenheden om de Dresdner Vokalisten te horen zijn: 21 maart Oud eijerland, 23 maart Voorburg, 24 maart Ede, 27 maart Leiden, 29 maart Haarlem, 30 maart Leiderdorp en 31 maart Linschoten.



Ook in de vormen van het orgel is de „oiseau” terug te vinden.

makkelijker naar de Hema dan naar de juwelier”. Maar dat laat me siberisch. Smaken verschillen nu eenmaal, daarin moeten we elkaar vrijlaten. Een kwaliteitsvergelijking tussen de koraalmusiek en de klassieke meesters is voor mij niet zinnig, daar begin ik niet aan”.

Aan het begin en eind van elk concertprogramma prijkt dan ook steeds een koraalbewerking. „En niet alleen vanwege de smaak van het publiek, ik sta er zelf volledig achter. Ik wil in mijn orgelspel een Boodschap uitdragen, met een hoofletter. Daarom ook die koraalbewerkingen”. De vraag is dan wel hoe dat dan zit met bijvoorbeeld een prelude en fuga van Bach, muziek die niet aan een tekst gebonden is. Van Tilburg formuleert speciaal op dit punt zeer bedachtzaam.

„Natuurlijk is het zo dat bij een koraalbewerking de Boodschap ook gedragen wordt door de tekst. Maar de klassieke muziek moet je niet alleen als cultuur zien. Ook deze muziek is een gave van God. Er is iets verhevens in deze muziek. Maar of ook hier de Boodschap in doorklinkt is puur gevoelsmatig. Voor mijzelf in ieder geval wel”.

Elpee

Het is niet verwonderlijk dat op de jubileumplaat heel wat koraalbewerkingen te horen zijn: van Van Tilburg zelf, en van Feike Asma, Jan Zwanepol en Jan Bonelaas. Maar als ik hem al vroegend blijkaar toch al te veel in een bepaald hoekje van het muziekleven plaats, staat hij op en laat van diezelfde plaat een Viërne-achtige toccata van David Hegarty horen: „Dat vind ik ook mooi”. Trouwens, ook Bach ontbreekt niet.

Van Tilburgs stijl is binnenkort ook op papier te vinden. Hij is bezig met het samenstellen van een bundel koraalbewerkingen. De composities zijn veelal ontstaan uit collectevoorspelen in de eredienst. „Het zijn geen composities”, stelt hij nadrukkelijk, „maar koraalbewerkingen”. Waarschijnlijk zullen ze echter toch wel als composities de wereld ingaan, want ook Van Tilburg zelf weet

• Frans van Tilburg: „Ik ben romantisch in hart en nieren”.

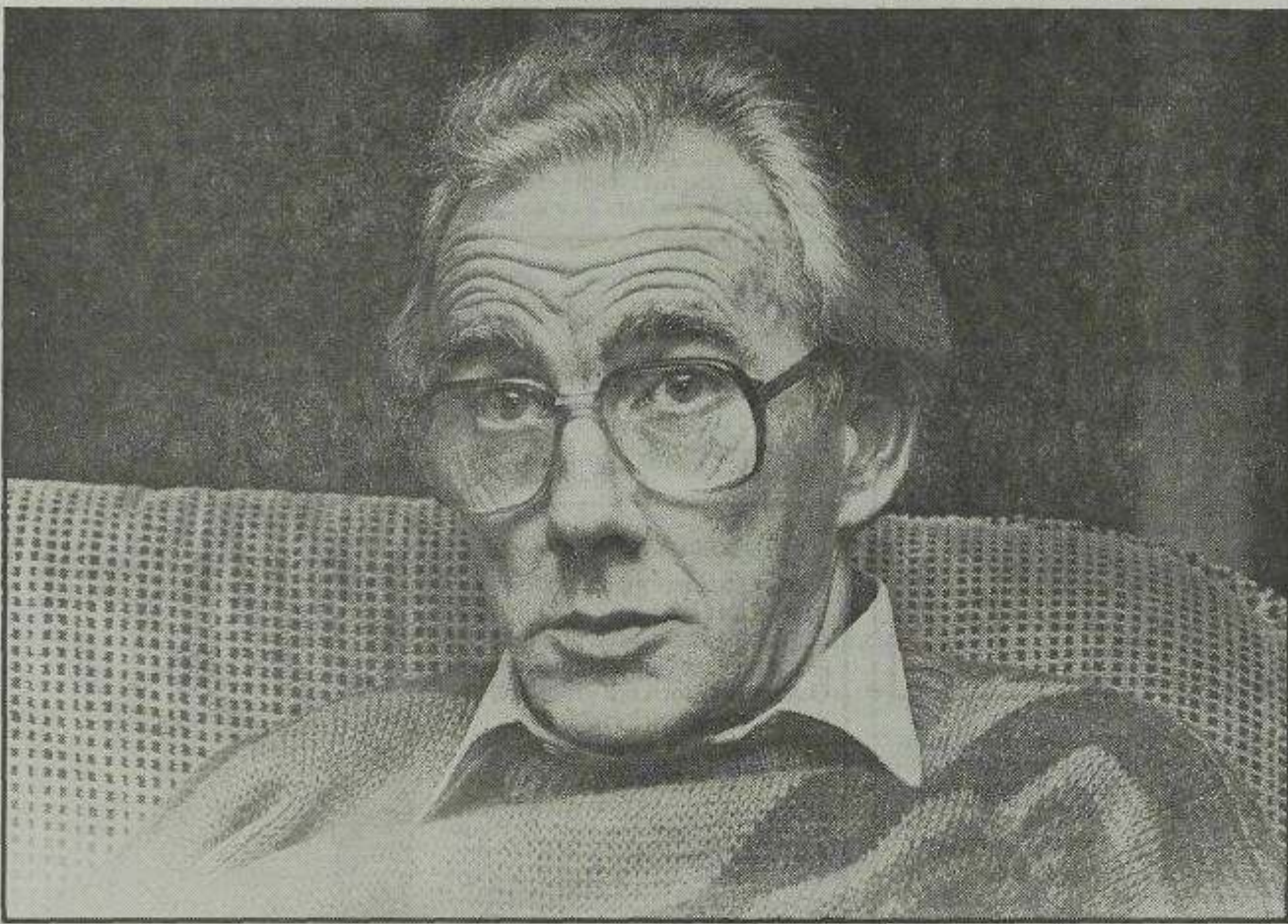
het verschil tussen composities en koraalbewerkingen niet goed aan te geven.

Iemand die al veertig jaar de gemeentezang begeleidt zal daar wel bepaalde ideeën over hebben en dus vroegen we Van Tilburg hoe hij de taak van de organist in de gemeente ziet. Daarbij maakt hij verschil tussen theorie en praktijk. „Ideaal gesteld is zijn taak dienend; mee—prekend vanaf de orgelbank. In de praktijk fungeert hij echter vaak als trekpaard voor de gemeente of als remblok. Vaak wordt er slecht gezongen; ieder op zijn eigen wijs. De organist moet de zaak dan in goede banen leiden, ook al wil hij niet heersen. Hier in Warendam bijvoorbeeld slaat de gemeente wel eens op hol. Met name in de confessionele diensten, waar ritmisch gezongen wordt, is de zaak bij bepaalde maatsoorten wel eens moeilijk in de hand te houden”. De remedie die Van Tilburg toepast is even simpel als doeltreffend: één of meer regels eenstemmig begeleiden, dat dwingt de gemeente tot luisteren.

Les

In ons gesprek komen de lespraktijk en het dirigentschap ook aan de orde. Het blijkt dat Van Tilburg ook deze onderdelen van zijn taak graag vervult. „In het les geven is het een soort sport om te zien wat er uit te halen is. Daarbij maakt het niet zoveel uit of het beginnende of gevorderde leerlingen zijn. Natuurlijk is het les geven aan gevorderden wel interessanter, maar dan vanwege de lesstof”.

Als dirigent is hij verbonden aan het Christelijk gemengd koor Asaf te Papendrecht, de Zang- en Oratoriumvereniging Te Deum Laudamus te Spijkensisse en de Christelijke Oratoriumvereniging „Ridderkerk”. „Zo'n koorrepetitie is voor mij altijd weer een opkikker. Hoe moe ik er ook naar toe ga, als ik daar even bezig ben is de vermoeidheid helemaal verdwenen”. Helaas kan hij geen verklaring geven voor deze wonderlijk heilzame werking van de koren, wel weet hij dat vele collega's dezelfde ervaring hebben. In ieder geval komt het goed uit in een beroep dat uit zoveel verschillende onderdelen bestaat.



Niet alleen Bach schreef Passiemusiek

Door M. Seijbel

Wij zijn langzamerhand zo gewend aan de vele muziek die er voor de IJdenstijd is gecomponeerd en die haar hoogtepunt ongetwijfeld vond in de Passiemusiek van Joh. Seb. Bach, dat andere componisten die ook uitstekende en hoogstaande muziek voor de Goede Vrijdag en Pasen hebben gecomponeerd daardoor geheel in de vergetelheid dreigen te geraken.

Naast de Passionen die Bach heeft gecomponeerd, moeten we in dit verband ook die van Heinrich Schütz noemen, al zijn die veel minder bekend. Schütz die in zijn lange leven verschillende belangrijke werken had gecomponeerd, schreef aan het eind van zijn leven nog enige hoogstbelangrijke composities namelijk zijn passiemusiek naar Lukas, Johannes, Mattheus en zijn indrukwekkende „Die Sieben Worte unseres lieben Erlösers und Seligmachers Jesu Christi, so Er am Stamm des heiligen Kreuzes gesprochen, ganz beweglich gesetzt...”

Ook daarna hebben diverse andere componisten zich beziggehouden met het componeren van Passiemusiek, al is in de romantische muziekperiode dit toch veel minder het geval. Tot degenen die dit soort Kerkmuziek weer nieuw leven hebben ingeblazen behoort de op

jeugdige leeftijd overleden Hugo Distler. Deze in 1908 te Neurenberg geboren componist studeerde allereerst aan het Leipziger Conservatorium compositie en orgel. Na zes jaar organist te zijn geweest aan de St. Jakobi te Lübeck, werd hij in 1937 professor aan de Stuttgarter Muziekhogeschool. Hij ging hier zelf koordirectie studeren, ook gaf hij les in muziektheorie. Gelijktijdig werd hij leider van het koor van deze school.

In 1940 verliet hij Stuttgart om een benoeming als professor voor compositie in Berlijn aan de Hogeschool voor Muziek te aanvaarden. Ook hier werd hij weer dirigent van het koor dat aan deze school verbonden was, terwijl hij in 1941 tevens het dirigentschap op zich nam van het Berlijnse Domkerkkoor. Hij kwam op den duur zo in gewetensnood ten opzichte van het Naziregime, dat deze hoogstbegaafde musicus zichzelf op 1 november 1942 van het leven beroofde. Een tragisch einde van een musicus, die ons zeer veel waardevolle composities van hoog niveau heeft nagelaten.

Koor

Hoewel enige orgelwerken van Distler, met name zijn Partita „Nun komm der Heiden Heiland” bij de top van de 20-eeuwse orgelliteratuur behoort, is zijn koorliteratuur van niet minder belang. Het zijn composities die getuigen

van een volkomen beheersing van compositie-techniek en originaliteit. Zijn Choralpassion is daarvan het beste bewijs. Dit werk ontstond in 1932/1933 en werd voor het eerst uitgevoerd op 29 maart 1933 in Berlijn door het Ba:tkoor en op 1 april 1933 in de Neurenberger Gustaf Adolfkerk. Het is een compositie voor vijftienstemmig gemengd koor a capella en voorzanger, en is gebaseerd op teksten uit de vier Evangelien uit de Heilige Schrift. Distler heeft bewust de Mattheus Passion van Heinrich Schütz als voorbeeld genomen, echter in een hedendaags klankidroom.

Liefhebbers van goede koormuziek en degenen die met deze Choralpassion willen kennismaken, attenderen wij graag op een grammofoonplaat, waarop dit werk is te beluisteren. Het wordt uitgevoerd door het Neurenberger Kamerkoor St. Lorenz onder leiding van Hermann Harrasowitz. Het werk werd opgenomen in de St. Nicolaas- en St. Ulrichkerk te Neurenberg-Mögeldorf. Het typeert Distler dat hij deze Choralpassion besluit met „Jesus der sei ewig Lob, der du uns erlöset”.

De betreffende grammofoonplaat kunt u wellicht in elke goede platenzaak kopen. Anders is deze verkrijgbaar bij Motette Ursina Schallplatten Verlag, Postfach 130, 364-6200 Wiesbaden. Bestelnr. M. 5001-33.

Concertagenda

Alblasserdam - Ger. kerk De Haven, za. 10 maart, 20.00 uur, Leo Terlouw, orgel.
Amsterdam - Amstelhof, ma. 12 maart, 19.30 uur, studenten van Kees Rosenhart.
Aula VU, wo. 14 maart, 12.45 uur, Ewald Kooiman, orgel.
Apeldoorn - Luth. kerk, do. 15 maart, 20.00 uur, Dick Troost en Simon Marbus, orgel.
Bergtheim - Ger. kerk, vanavond 20.00 uur, Chr. Kamper mannenkoor DEV o.l.v. Klaas Jan Mulder.
Den Haag - Nieuwe kerk, di. 13 maart, 12.45 uur, Gijsbert Lekkerkerker, orgel.
Enschede - Ziekenhuis De Stads-maten, vanavond 20.30 uur, Collegium Musicum o.l.v. Wim Matse.
Ermele - Immanuelkerk, za. 10 maart, 20.00 uur, Nico Verrips, orgel.
Heukelum - Herv. kerk, za. 10 maart, 20.00 uur, Gert Oost, orgel. Akke van der Valk, sopraan en instrumentaal ensemble.
Katwijk a.d. Rijn - Open Hofkerk, di. 13 maart, Hans van Nieuwook, orgel.
Katwijk aan Zee - Vredeskerk, za. 10 maart, 20.15 uur, Klaas Jan Mulder, orgel.
Krimpen a.d. IJssel - Sionskerk, za. 10 maart, 20.00 uur, Geert Bierling, orgel.
Leerdam - Grote kerk, za. 10 maart, 20.00 uur, Zang- en orgel-avond m.m.v. drie koren o.l.v. Simon van Dalem en André de Jager, orgel.
Middelarnis - Grote kerk, za. 10 maart, 20.00 uur, leerlingen van Rinus Verhage.
Oud-Beijerland - Herv. kerk, vanavond 20.00 uur, Zang- en orgel-avond m.m.v. koren o.l.v. Adri Poortvliet en Jan Teeuw, orgel; za. 10 maart, 20.00 uur, Henk G. van Putten, orgel.
Papendrecht - Herv. kerk, za. 10 maart, 20.00 uur, Frans van Tilburg, jubileumconcert.
Pernis - Ger. kerk, za. 10 maart, 20.00 uur, Aart Bergwerff, orgel en Hanneke Kaasschieter, sopraan.
Rotterdam - Paradijskerk, za. 10 maart, 16.00 uur, Geert Bierling, orgel.

Laurenkerk, ma. 12 maart, 20.15 uur, Johann Th. Lemckert, orgel.
Stolwijk - Herv. kerk, vanavond 19.45 uur, Zang- en orgelavond m.m.v. Sursum Corda o.l.v. Ruud Butink, De Lofstem o.l.v. Kees Kramp, De Lenteklokjes o.l.v. Marry van Steenis en organist Arie Burggraaf.
Strijen - Ger. kerk, vanavond 20.00 uur, Diane Middelkoop, orgel; vr. 16 maart, 20.00 uur, Gerard Legierse, orgel.
Tholen - Ger. Gem., za. 10 maart, 19.30 uur, regionale zangavond m.m.v. vijf koren en Paul Heijboer, orgel.
Utrecht - Pieterskerk, za. 10 maart, 15.30 uur, Barokorkest van Domcantorij o.l.v. Maarten Kooy.
Veenendaal - Sionskerk, Adr. v. Ostadelaan, za. 10 maart, 19.30 uur, Orgel- en trompetconcert door Peter Eilander en Hans van der Maten.
Vlaardingen - Grote kerk, za. 10 maart, 20.00 uur, Willem van Twilert, orgel.
Zwolle - Manegezaal Odeon, vanavond 20.00 uur, Marion Verbruggen, blokfluit en Jacques Ogg, klavecimbel.



Geert Bierling geeft morgenavond een concert in de Sionskerk te Krimpen aan den IJssel.

In memoriam Pierre Cochereau

(Door P. Baak)

Op 15 maart 1978, midden in de kritieke parlementsverkiezing, had president Valéry Giscard d'Estaing een gesprek van een uur met de toen 54-jarige Pierre Cochereau, hoofdorganist van het immense Aristide Cavaillé-Coll-orgel van de Parijse Notre Dame. De president had Cochereau ontboden om hem tot officier in het Legioen van Eer te benoemen, daarbij stilzwijgend Cochereau's bijdrage erkennend tot de snelle groei van de belangstelling voor orgelmusiek in de laatste tijd.

De schok, veroorzaakt door het bericht - nauwelijks zes jaar later - dat deze wereldvermaarde Franse orgelvirtuoos na een hartaanval in Lyon op 59-jarige leeftijd overleden is, zal in de wereldvermaarde kring van kenners en liefhebbers der orgelcultuur niet zonder ontroering en herinneringen gevoeld zijn.

„Pierre Cochereau est un phénomène équivalent dans l'histoire de l'orgue contemporain” („Pierre Cochereau is een fenomeen die zijns gelijke niet heeft in de hedendaagse orgelgeschiedenis”), zei eenmaal de legendarische Franse organist Marcel Dupré, die hem onderrichtte bij zijn muzikale studie. En de lof van deze grootmeester heeft Pierre Cochereau indrukwekkend waargemaakt. Niet alleen door het organiseren van meer dan 750 orgelrecitals in de Parijse Notre Dame sinds 1968 (in samenwerking met organist François Carbou), die door zo'n slordige 3 miljoen mensen werden bijgewoond, maar ook door zijn duizenden orgelrecitals in vrijwel alle landen ter wereld, van New York, over Moskou en Nowosibirsk tot Japan en van Stockholm tot Zuid-Afrika.

Improvisatie

Pierre Cochereau was een onvermoe-



baar musicus met een geproforceerde affiniteit tot de Franse orgelkunst en was voor talloze orgelenthousiast een sensatie wegens zijn geperfectioneerde techniek en persoonlijke voordracht. Bovenal echter werd hij als improvisator geroemd. François Carbou, die hem honderden keren heeft gehoord, was immer stomverbaasd zoals hij uit zijn hoofd een vijfstemmige fuga op kon bouwen. Die prestatie, zo zei eens een Frans organist tegen mij, staat gelijk met die van een acrobaat die op het slappe koor jongleert met een half dozijn porseleinen vazen, daarbij nog de werken van Thomas van Aquino declameert en tegelijkertijd vierkantswortels trekt uit getallen van tien cijfers.

Dat een organist als Cochereau tot begin van deze eeuw een veel gevraagde kunstenaar is geweest, pleit alleen voor de intrinsieke waarde van zijn optreden. Eigenlijk was hij helemaal niet het type van de succesvolle organist die het publiek overrompelt. De jongere organisten van nu hebben het vaak nogal moeilijk met organisten van een vorige generatie. Bevooroordeeld als jongeren veelal kunnen zijn, deden ze hem af als een klankperfectionist, die streefde naar een goedkoperend gebakken orgelstijl, als een meesterpolijster, die het symfonische orgel maar bleef oppoetsen en ombouwen in de verwachting dat het nog differentieerder ging kleuren en klinken en verder als een virtuoos en ambachtsman uit een vroegere tijd.

Het is niet zozeer een onrechtvaardig als wel een onjuist oordeel, waarmee de verordelers zichzelf het meest schade doen. Want de echte Cochereau was, voor wie zich bovenal in zijn improvisaties verdiepte, toch heel anders. Zo heeft Pierre Cochereau in zijn toch wel spectaculaire te noemen carrière veel gedaan wat buitengewoon mag heten. In ons legitieme streven naar de authentieke barok was zijn Bach begripelijkwijjs voor velen ongenietbaar. Maar welke organist speelt heden ten dage eventjes zo'n „Symphonie en improvisation” voor de vuist weg zoals Cochereau dat doet op zijn Philips-elpee (835732 LY)?

Daarom dienen wij ons te realiseren dat met het heengaan van Pierre Cochereau niet zomaar een organist met internationale bekendheid is heengegaan. Want hij heeft er niet weinig toe bijgedragen het orgel zo te maken zoals het nu is!

Ontroerend

Zie ik terug op de vele onvergetelijke uren die ik mocht smaken op de orgeltribune in de Parijse Notre Dame met hem aan het orgel, vertrouwde hij mij eens toe dat zijn meest ontroerende ervaring was geweest, te spelen op de onvoorberede herdenkingsdienst die in de Notre Dame werd gehouden voor president John F. Kennedy van de Verenigde Staten. De dag na de moord was de Notre Dame overvol met zo'n tienduizend Parijzenaars en Cochereau speelde toen in een uitbarsting van emotie die hij zich herinnerde als „de meest schokkende in mijn hele leven”.